

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرحله‌ی آماده‌سازی فایل				
پیاده‌سازی	تصحیح و ویرایش اولیّه	ذکر مأخذ	ویرایش دوم	تکمیل مأخذ و ویرایش نهایی

تأملی در احتمال جابه‌جایی برخی از آیات ولایت، در عین یقین به بیش و کم نشدن آیات

قرآن

کلیدواژه‌ها: نظر علامه طباطبایی درباره ترتیب آیات قرآن، احتمال جابه‌جایی برخی از آیات ولایت، کم و زیاد نشدن قرآن، نظر علامه حسن‌زاده‌ی آملی درباره‌ی ترتیب آیات قرآن، جابه‌جا نشدن آیات قرآن، مباحله.

یادم است؛ در مصاحبه‌ای که علامه سیدمحمدحسین طهرانی علیه السلام با مرحوم علامه طباطبایی رضوان‌الله‌تعالی‌علیه داشتند و در یادنامه‌ی ایشان، مه‌رتابان نقل شده، از مرحوم علامه طباطبایی می‌پرسند: نظر شما در مورد جابه‌جایی آیات قرآن از ترتیب اولیّه‌ی آن چیست؟ ایشان قاطعانه می‌فرمایند: قرآن کم و زیاد نشده؛ یعنی نه آیه‌ای از قرآن حذف شده و نه عبارت بشری به قرآن کریم اضافه شده است. آنچه الان به‌عنوان قرآن هست، آیات الهی است و تمام آیات الهی است. منتها مرحوم علامه طباطبایی می‌فرمایند: احتمال جابه‌جایی در هنگام جمع‌آوری قرآن وجود دارد و اختصاصاً در آیاتی که راجع به ولایت و امامت امیرالمؤمنین علیه السلام و خلافت آن حضرت است، این احتمال زیاد است؛ چون می‌بینیم که این آیات و غالباً آنچه راجع به اهل بیت علیهم السلام و امیرالمؤمنین علیه السلام است، در بین آیاتی قرار گرفته که ظاهراً هیچ تناسبی با بحث امامت و ولایت ندارد. مثل آیه‌ی سی‌وسوم سوره‌ی احزاب که راجع به عصمت اهل بیت علیهم السلام است و بین آیاتی که راجع به زنان آن حضرت آمده، قرار گرفته است. درباره‌ی این موضوع مفصلاً در مبحث امامت بحث کرده‌ایم که آیات قبل همه با صیغه‌ی جمع مؤنث

است؛ آیه‌ی بعد هم با صیغه‌ی جمع مؤنث است؛ اما این قطعه از آیه در این بین با صیغه‌ی جمع مذکر آمده: **إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً**^۱ در حالی که آیات قبلی همه صیغه‌ی جمع مؤنث هستند: **يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ**^۲ و امثال این آیات.

ایشان می‌فرمایند از جمله‌ی این آیات، آیاتی است که در بحث غدیر است؛ چه آن آیه‌ی **أَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي**^۳ که در کنار آیاتی آمده‌اند که می‌فرماید گوشت چه حیواناتی بر شما حرام است؛ و هیچ تناسبی نیست بین اینکه ما دین شما را کامل کردیم، نعمت را تمام کردیم و به چنین اسلامی راضی هستیم و می‌پسندیم که دین شما باشد، با آن آیاتی که مثلاً خوردن گوشت چه حیواناتی حرام است. نمونه‌ی دیگر، آیه‌ی شصت و هفت سوره‌ی مائده است که قبل از آن راجع به اهل کتاب است: **وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ**^۴ آیات بعدی هم باز ناظر بر اهل کتاب است: **قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُمْ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَ الْإِنْجِيلَ وَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ**^۵. آن وقت این آیه‌ی **يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ**^۶ وسط این آیه آمده است.

البته در بین بزرگان، برخی مثل علامه حسن‌زاده‌ی آملی با اینکه شاگرد علامه طباطبایی هم هستند، معتقدند که ترتیب در هیچ موردی تغییر نکرده و قرآن امروزی به همان شکل نازل شده، محفوظ است؛ اما علامه طباطبایی این نظر را دارند که در جا دادن آیاتی که خصوصاً راجع به اهل بیت **علیهم‌السلام** و راجع به امیرالمؤمنین **علیه‌السلام** هستند، هنگام جمع‌آوری قرآن شیطنتی به خرج داده شده و این آیات

۱. سوره‌ی احزاب، آیه‌ی ۳۳.

۲. سوره‌ی احزاب، آیه‌ی ۳۲.

۳. سوره‌ی مائده، آیه‌ی ۳.

۴. سوره‌ی مائده، آیه‌ی ۶۵.

۵. سوره‌ی مائده، آیه‌ی ۶۸.

۶. سوره‌ی مائده، آیه‌ی ۶۷.

جاهایی جاسازی شده است که آن صراحت را نرساند و راه را بر اینکه تأویل کنند و بگویند راجع به حضرت امیر علیه السلام یا راجع به اهل بیت علیهم السلام نیست، برایشان باز کند؛ بالاخره هر دو نظر وجود دارد. علامه حسن زاده حتی جایی فرموده اند من حاضر بر سر اینکه جابه جایی هم بین آیات قرآن اتفاق نیفتاده، مباحله کنم؛ ولی عرض کردم؛ استاد ایشان، علامه طباطبایی معتقدند که در چنین مواردی استثنائاً احتمال چنین جابه جایی‌هایی وجود دارد.

البته کسانی که معتقد هستند چنین جابه جایی‌هایی اتفاق نیفتاده، این گونه توجیه می‌کنند و می‌گویند که: این تدبیری از جانب خدای متعال است؛ یعنی خداوند مخصوصاً این آیات را جاهایی قرار داده که کسانی که مخالف با امیرالمؤمنین علیه السلام و مخالف با اهل بیت علیهم السلام هستند؛ چنان خود را در تنگنا نبینند که تنها راه نجات خود را دست بردن در قرآن و حذف کردن این آیات ببینند. این تدبیری از جانب خداست برای محفوظ ماندن قرآن کریم که این آیات را وسط آیاتی که راجع به موضوعات دیگری است، قرار داده و از این طریق قرآن را دست‌نخورده حفظ فرموده است. علی‌ای حال هر دو بزرگواری که نظر داده‌اند، هم این استاد و هم دست‌پرورده‌ی ایشان، شخصیت‌هایی هستند که هم در علم و هم در سلوک عرفانی مورد احترام و تجلیلند و هر دو چهره‌های بسیار برجسته‌ای هستند.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ